

BO'LAJAK PEDAGOGLARDA PEDAGOGIK MAHORATNI SHAKLLANTIRISHNING MAVJUD USUL, SHAKL VA TEXNOLOGIYALARI.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20754711>

Satimboyeva Xurshidaxon Anvarjon qizi

University of economics and pedagogy NOTM, katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, har tomonlama malakali rivojlanishni ta'minlash uchun usullar, shakllar va texnologiyalarning kombinatsiyasini talab qiladi. Ushbu kompleks yondashuv o'qituvchilarni sinf dinamikasini samarali boshqarishga, o'qitish strategiyalarini amalga oshirishga va o'quvchilarning turli ehtiyojlariga javob berishga tayyorlaydi. Mazkur tadqiqotda biz pedagogik mahoratni rivojlantirishning tarkibiy qismi bo'lgan turli usullar, shakllar va texnologiyalarni o'rganamiz.

Kalit so'zlar

Ma'ruza va muhokamaga asoslangan o'rganish, Case Study tahlili, Reflektiv amaliyot, Mikrota'lim, Simulyatsiyalar va rol o'ynash.

Kirish.Bo'lajak pedagoglarning pedagogik mahoratini shakllantirishda asosiy ixtisoslik fanlarining o'rni muhim bo'lib, samarali o'qitish amaliyotini qurish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Mazmunga xos va pedagogik ta'lim muhitini o'z ichiga olgan ushbu fanlar bo'lajak pedagoglarni ta'lim jarayonining murakkabliklarida harakat qilishga tayyorlaydigan keng qamrovli mahorat to'plamiga hissa qo'shadi.

Epistemologik jihatdan tahlil qilganimizda pedagogika ta'lim yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalarda pedagogik mahoratni shakllanishida ularning metakognitiv ko'nikmalarini rivojlanganligi muhim ahamiyat kasb etishligini ko'rishimiz mumkin. Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilan olib borgan pedagogik tajriba-sinov ishlarimiz davomida quyidagi fikrlarni ilgari surishni odimizga maqsad qidik.

Tadqiqot doirasida bo'lajak pedagoglarning ta'lim va o'qitish jarayonida texnologiyalardan foydalanishga hamda o'qituvchilik kasbiga bo'lgan munosabatlarini, ularning metakognitiv ko'nikmalarini shakllanganligini turli omillar nuqtayi nazaridan tahlil qilish ko'zda tutilgan. Tadqiqot namunasi Namangan davlat pedagogika instituti pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan 52

nafar bo'lajak o'qituvchidan iborat bo'lgan. Ishtirokchilarni tanlashda oddiy tasodifiy tanlanma usulidan foydalanilgan.

Tadqiqot umumiy so'rov tadqiqotlari turiga mansub bo'lgan korrelyatsion (o'zaro bog'liqlikni aniqlashga qaratilgan) tadqiqot modeli asosida amalga oshirilgan. Bundan ko'zlangan maqsad, talabalardagi epistemologik faollikni aniqlashdan iborat. Tadqiqot ma'lumotlari tadqiqotchilar tomonidan ishlab chiqilgan shaxsiy ma'lumotlar shakli hamda bo'lajak pedagoglarning ta'lim jarayonida epistemologik ta'lim modeli asosida pedagogik texnologiyalardan foydalanishi va o'qituvchilik kasbiga bo'lgan munosabatlarini aniqlashga qaratilgan o'lchov vositalari yordamida yig'ilgan.

Tadqiqot natijalari bo'lajak pedagoglarning o'qitish-o'rganish jarayonida texnologiyalardan foydalanishga hamda o'z kasbiga nisbatan munosabatlari yuqori darajada ekanligini ko'rsatdi. Shuningdek, texnologiyalardan foydalanishga oid qarashlar bilan jins, yosh, ta'lim yo'nalishi va umumiy akademik o'zlashtirish ko'rsatkichlari o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farqlar mavjudligi aniqlandi. Biroq, bo'lajak pedagoglarning yashash hududi ushbu ko'rsatkichlarga sezilarli ta'sir ko'rsatmaganligi ma'lum bo'ldi. Yuqoridagi fikrlarga asoslangan holda pedagogik mahoratni shakllantirishdagi metodlarni quyidagi holatlarda ko'rishimiz mumkin.

1. Ma'ruza va muhokamaga asoslangan o'rganish.

✓ Ma'ruzalar: An'anaviy ma'ruzalar ta'lim bilan bog'liq muhim nazariy tushunchalarni etkazish uchun tizimli asosni ta'minlaydi. Ular ta'lim psixologiyasi, o'qitish metodikasi, o'quv dasturlarini ishlab chiqish kabi mavzularni qamrab olib, pedagogik bilimlar uchun mustahkam poydevor yaratadi.

✓ Munozaralar: Muhokamalarda qatnashish bo'lajak o'qituvchilarga mavzuni chuqurroq o'rganish, fikr almashish va ta'lim nazariyalarini tanqidiy tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu interfaol mashg'ulotlar tanqidiy fikrlashni va hamkorlikda o'rganishni rivojlantiradi.

2. Case Study tahlili.

✓ Haqiqiy dunyo stsenariylari: misollarni tahlil qilish orqali bo'lajak o'qituvchilar muammoni hal qilish va qaror qabul qilishni talab qiladigan haqiqiy dunyo stsenariylarini tekshirishlari mumkin. Bu usul ularga nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llashga va sinfdagi muammolarni hal qilishning samarali strategiyalarini ishlab chiqishga yordam beradi.

✓ Reflektiv amaliyot: Case Studies bo'yicha mulohaza yuritish bo'lajak o'qituvchilarni o'z amaliyotlarini baholashga va bir nechta istiqbollarni ko'rib chiqishga undaydi, ularning o'qitish usullarini moslashtirish va takomillashtirish qobiliyatini oshiradi.

3. Mikrota'lim.

✓ Amaliyotni o'rgatish: Mikrota'lim bo'lajak o'qituvchilarni kichik bir guruh tengdoshlariga qisqa darslar berishni o'z ichiga oladi. Ushbu boshqariladigan muhit ularga o'qitishning muayyan ko'nikmalarini qo'llash, konstruktiv fikr-mulohazalarni olish va o'z uslublarini takomillashtirish imkonini beradi.

✓ O'z-o'zini baholash: Mikrota'lim mashg'ulotlarini yozib olish bo'lajak o'qituvchilarga o'z faoliyatini ko'rib chiqish, kuchli tomonlarini va yaxshilash uchun yo'nalishlarni aniqlash va o'z-o'zini baholash bilan shug'ullanish imkonini beradi.

4. Simulyatsiyalar va rol o'ynash.

✓ Simulyatsiya qilingan muhit: Simulyatsiyalar bo'lajak o'qituvchilarga sinfni boshqarish, o'qitish strategiyalari va kutilmagan vaziyatlarni hal qilishda mashq qilishlari uchun xavfsiz joy beradi. Ushbu mashqlar haqiqiy sinf dinamikasiga taqlid qiladi, ishonch va malakani oshiradi.

✓ Rol o'ynash: Rol o'ynash faoliyati bo'lajak o'qituvchilarga turli xil rollarni (masalan, o'qituvchi, talaba, ota-ona) o'z zimmasiga olishga va turli nuqtai nazarlarni tushunishga imkon beradi. Bu usul empatiya, muloqot qobiliyatlari va moslashuvchanlikni oshiradi⁸³.

Pedagogik mahoratni shakllantirishdagi shakllar.

1. Seminarlar.

✓ Ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha seminarlar: Seminarlar darsni rejalashtirish, texnologiya integratsiyasi va tabaqalashtirilgan o'qitish kabi muayyan pedagogik ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu amaliy mashg'ulotlar sinfda darhol qo'llash uchun amaliy vositalar va strategiyalarni taqdim etadi.

✓ Professional seminarlar: Seminarlarda ekspertlar va o'qituvchilar ta'limdagi mavjud tendentsiyalar, muammolar va innovatsiyalarni muhokama qiladilar. Ushbu tadbirlar bo'lajak o'qituvchilarni sohadagi eng so'nggi tadqiqotlar va ilg'or tajribalar bilan tanishtiradi.

2. Tajribalari va amaliyotlari.

✓ Sinfdagi kuzatuvlar: Tajribali o'qituvchilarni haqiqiy sinf sharoitida kuzatish kelajakdagi o'qituvchilarga samarali o'qitish amaliyotini amalda ko'rish imkonini beradi. Bu birinchi tajriba ularga sinf dinamikasini va talabalarning o'zaro munosabatlarini tushunishga yordam beradi.

✓ Talabalarni o'qitish: kengaytirilgan amaliyotlar bo'lajak o'qituvchilarga ustoz o'qituvchi nazorati ostida sinfni boshqarish imkoniyatini beradi. Ushbu

⁸³ IntechOpen's "Pedagogy of the Twenty-First Century: Innovative Teaching Methods"

immersiv tajriba amaliy o'qitish ko'nikmalarini rivojlantirish va sinfni boshqarishda ishonchni qozonish uchun juda muhimdir.

3. Birgalikda o'rganish.

✓ Tengdoshlar bilan hamkorlik: Guruh loyihalari va tengdoshlarni o'rgatish kabi hamkorlikdagi o'quv faoliyati jamiyat va jamoaviy muammolarni hal qilish tuyg'usini rivojlantiradi. Tengdoshlar bilan ishlash bo'lajak o'qituvchilarga fikr almashish, qo'llab-quvvatlash va bir-birining tajribasidan o'rganish imkonini beradi.

✓ Professional o'quv jamoalari (PLCs): PLClar uzluksiz kasbiy rivojlanishda ishtirok etish, ilg'or tajribalarni almashish va muammolarni birgalikda hal qilish uchun o'qituvchilarni birlashtiradi. PLCda ishtirok etish bo'lajak o'qituvchilarga yordam va resurslar tarmog'ini yaratishga yordam beradi⁸⁴.

Pedagogik mahoratni shakllantirishdagi texnologiyalar.

1. Onlayn kurslar va modullar.

✓ Elektron ta'lim platformalari: Onlayn kurslar bo'lajak o'qituvchilarga pedagogik mahoratini oshirish uchun moslashuvchan va qulay imkoniyatlarni taqdim etadi. Bu kurslar o'quv dizaynidan tortib sinfni boshqarishgacha bo'lgan keng ko'lamli mavzularni qamrab oladi va o'qituvchilarga o'z tezligida bilim olish imkonini beradi.

✓ Interfaol modullar: Raqamli o'quv modullari bo'lajak o'qituvchilarni faol o'rganishga jalb qiluvchi interaktiv kontentni taklif etadi. Ushbu modullar ko'pincha asosiy tushunchalarni mustahkamlovchi va darhol fikr-mulohazalarni taqdim etadigan viktorinalar, videolar va simulyatsiyalarni o'z ichiga oladi.

2. Ta'lim texnologiyalari.

✓ Virtual sinflar: Virtual sinf platformalari bo'lajak o'qituvchilarga onlayn muhitda dars berish imkonini beradi. Ushbu platformalar haqiqiy sinfdagi shovqinlarni taqlid qilib, o'qituvchilarga virtual sinflarni boshqarish va o'rganishni osonlashtirish uchun raqamli vositalardan foydalanish imkonini beradi.

✓ Interfaol simulyatsiyalar: Simulyatsiyalar bo'lajak o'qituvchilar muayyan o'qitish stsenariylarini qo'llashlari mumkin bo'lgan chuqur tajribalarni taqdim etadi. Ushbu texnologiyalar sinfni boshqarish, o'qitish strategiyalari va nazorat ostida, xavf-xatarsiz muhitda talaba ehtiyojlariga javob berish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

✓ Raqamli baholash vositalari: Onlayn baholash vositalari bo'lajak o'qituvchilarga viktorina va testlarni yaratish, boshqarish va tahlil qilish imkonini beradi. Bu vositalar o'quvchilar faoliyati haqida tushuncha beradi va

⁸⁴ Redalyc's "Innovative Pedagogical Technologies in Education System"

o'qituvchilarga formativ va summativ baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

3. Multimedia resurslari.

✓ O'quv videolari: O'quv videolari samarali o'qitish amaliyotlari, sinfni boshqarish usullari va innovatsion o'qitish strategiyalarini namoyish qilishi mumkin. Kelajakdagi o'qituvchilar ushbu amaliyotlarni kuzatish va ularning o'z sinflarida qo'llanilishi haqida fikr yuritish orqali o'rganishlari mumkin.

✓ Podkastlar va veb-seminarlar: Podkastlarni tinglash va vebinarlarda qatnashish bo'lajak o'qituvchilarga tajribali o'qituvchilar va tadqiqotchilardan tushuncha olish imkonini beradi. Ushbu manbalar o'qituvchilarni ta'lim sohasidagi mavjud tendentsiyalar va o'zgarishlar haqida xabardor qiladi.

4. Hamkorlik vositalari.

✓ Onlayn muhokama forumlari: Forumlar va munozara kengashlari bo'lajak o'qituvchilar uchun professional muloqotda qatnashish, tajriba almashish va tengdoshlari va murabbiylaridan maslahat olish uchun platformalar yaratadi. Ushbu hamkorlik joylari uzluksiz o'rganish va professional o'sishni qo'llab-quvvatlaydi.

✓ Bulutga asoslangan hamkorlik: Google Workspace va Microsoft Teams kabi vositalar bo'lajak o'qituvchilarga real vaqt rejimida loyihalar ustida hamkorlik qilish, resurslarni almashish va fikr-mulohazalarini bildirish imkonini beradi. Ushbu vositalar jamoaviy ish va muloqotni, samarali o'qitish uchun muhim ko'nikmalarni osonlashtiradi⁸⁵.

Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirish dinamik va ko'p qirrali jarayon bo'lib, turli xil uslublar, shakllar va texnologiyalardan foydalanadi. An'anaviy o'qitish usullarini amaliy tajribalar bilan integratsiyalashgan va zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda, o'qituvchilar ta'lim dasturlari bo'lajak o'qituvchilarning zamonaviy sinflar talablarini qondirishga yaxshi tayyorlanishini ta'minlaydi. Ma'ruzalar, seminarlar, dala tajribalari yoki raqamli vositalar orqali, bu keng qamrovli yondashuvlar birgalikda samarali, o'ylaydigan va moslasha oladigan o'qituvchilarni rivojlantirishga hissa qo'shadi⁸⁶.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Açışlı, S. va Kolomuç, A. (2012). Boshlang'ich sinf o'qituvchisi nomzodlarining o'qituvchilik kasbiga bo'lgan munosabatlarini o'rganish. Ta'lim va O'qitish Tadqiqotlari Jurnalı, 1(2), 266–271.

⁸⁵ Springer's "Modern Educational Technologies in Professional Education"

⁸⁶ NVEO's "Use of Innovative Pedagogical Technologies in Education"

2. Akgün, F. va Özgür, H. (2014). Axborot texnologiyalari o'qituvchisi nomzodlarining o'qituvchilik kasbiga bo'lgan munosabatlari hamda kasbiy xavotirlari o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish. II Xalqaro O'qitish Texnologiyalari va O'qituvchilar Ta'limi Simpoziumi materiallari, 20–22 may, Afyonkarahisar.
3. Alkan, C. (2005). Ta'lim texnologiyasi. (7-nashr). Ankara: Anu nashriyoti.
4. Altun, A. (2002). Ustuvorliklar va kutilmalar: Ingliz tili o'qituvchisi nomzodlarining kompyuterdan foydalanish darajalari va ustuvor yo'nalishlarini aniqlash. Abant İzzet Baysal Universiteti Ta'lim Fakulteti Jurnalı, 4, 1–16.